

Slobodno vrijeme i oslobođeno vrijeme

Gaëlle Amerijckx

Međunarodna *Konvencija o pravima djeteta* priznaje pravo djece na pristup rekreacijskim aktivnostima i pravo na slobodno vrijeme. Često te navike variraju s obzirom na socijalni status djece.

U jednom od svojih djela francuski psiholog Daniel Mercure¹ podsjeća na, za pojedince i društvene zajednice, duboko subjektivnu prirodu vremena. Koncepti vremena različiti su u različitim društvima i socijalnim grupama. Odnos prema različitim vremenima u našem životu (obiteljsko vrijeme, dokolica i sl.) s industrijalizacijom se postupno prilagođavao vremenu rada. Prema ovom autoru koncept koji je danas dominantan karakterizira opsjednutost organizacijom, satnicom i aktivnostima, zgrtanjem ekonomskih, društvenih ili kulturnih bogatstava; potrebom za zaradom u svakom trenutku života. Zapitajmo se o utjecaju ove ideje na dnevnu i praktičnu organizaciju djetetovog slobodnog vremena.

Članak 31 *međunarodne Konvencije o pravima djeteta* priznaje pravo djece na pristup prikladnim rekreacijskim aktivnostima i pravo na vrijeme slobodno od obveza ili vanjskih ograničenja. Nekoliko autora došlo je do teorije o dvije dimenzije *igre* – jednoj koja ima instrumentalnu funkciju i usmjerena je na učenje, i drugoj, koja polazi od intrinzične funkcije – *igra zbog sebe same*. Instrumentalna funkcija uvelike prevladava. U frankofonskoj Belgiji službe koje se bave pružanjem rekreacijskih usluga utemeljene su na legislativi koja je uređena Mjerama o slobodnom vremenu (*Provision for Free Time*). Tu spadaju sve službe koje nude izvaninstitucionalne aktivnosti za djecu od 3 do 12 godina. Briga za ove službe, poznate kao *dodatne aktivnosti*, u nadležnosti je lokalne vlasti i društava. One su u velikoj

mjeri profesionalizirane tijekom proteklog desetljeća, ali i dalje imaju brojne nedostatke: malo je službi za djecu od 3 do 6 godina, većina ponude je za djecu stariju od 6 godina s nedovoljno tradicionalno 'ženskih' aktivnosti i sportova. Obično su loše prostorno raspoređene, a polovica obitelji ih smatra skupima, čak i preskupima. Istraživanje u jednoj briselskoj regiji o dobrobiti djece promatralo je pitanje slobodnog vremena iz perspektive obrazovanja profesionalaca i roditelja iz različitih dijelova grada. Pedagoški djelatnici su osobito naglašavali važnost uključivanja u dodatne aktivnosti djece iz socijalno depriviranih sredina. Ove službe su pozdravljene i od osnovnoškolskih učitelja zbog svoje odgojno-obrazovne, socijalne i kulturne uloge koja nadopunjuje one koju imaju škola i obitelj. Oni smatraju da je pristup tim službama od posebne važnosti za djecu marginaliziranih skupina. Međutim, primjećuju kako sva djeca nemaju iste mogućnosti; mnoga su 'parkirana' ispred televizijskih prijemnika, zabijena u kuće tijekom vikenda, u stiješnjenim prostorima. Drugi ekstrem su djeca iz imućnijih obitelji, čiju 'hiperaktivnost' kude profesionalci jer se iscrpljuju tijekom tjedna jureći s jedne na drugu aktivnost. Upravo zato nas odgajatelji i učitelji podsjećaju da je djeci jednako potrebno istinski slobodno vrijeme koje im ponekad nedostaje. Stajalište obitelji prema dječjem slobodnom vremenu razlikuje se od onog koje imaju profesionalci, ali varira i prema socijalnom statusu. Vidimo također i roditelje

koji aktivnosti izvan odgojno-obrazovnih ustanova upražnjavaju kao obitelj i koji pritom ne traže vaninstitucionalne službe. U imućnijim kućanstvima, koja su najveći potrošači vannastavnih sadržaja, djeca moraju imati priliku za dokolicu, istraživanje i učenje kao dopunu vrtiću i obitelji. Jednako važno obiteljsko vrijeme organizirano je stoga s ciljem zadovoljavanja ovog dvostrukog cilja, nudeći djetetu vrijeme za sebe uz istovremeno očuvanje obiteljskog vremena. Sve ovo ukazuje na trend koji je većinom sklon dodatnim sadržajima, kao mjestima igrolikih odgojno-obrazovnih iskustava. Ovaj trend bi mogao produbiti nejednakost među djecom s obzirom na to da mnoga od njih nemaju pristup službama, bilo zbog odabira roditelja ili nedostatka novčanih sredstava u kućanstvu. Pa ipak, povećanje u trendu korištenja usluga ovih službi koje su stvorili i o kojima odlučuju odrasli može dovesti do povećanja instrumentalne funkcije dječjeg slobodnog vremena. A što je onda s pristupom djece vremenu kojim sami upravljaju?

¹ D. Mercure 1995. *Les temporalités sociales*, Paris: L'Harmattan.

Gaëlle Amerijckx je istraživačica u Centru za istraživanje društvenih pristupa zdravlju (Research Centre of Social Approaches to Health), na Slobodnom sveučilištu (Free University) u Bruxellesu. gaamerij@ulb.ac.be